

LENGYEL ISTVÁN

(1897–1944)



1944, ősz.

A nagyfényi étteremben most csend van és nyugalom. Egyetlen vendég sincs, pedig az elmúlt este igencsak nagy volt itt a zsongás! Muzsikaszó, mulatozás, jókedv. István ül az asztalnál, és a vendéglő bejárati ajtaján felejtí a tekintetét. Eszébe jutnak a Budapesten töltött évek. Istenem, milyen szép és gondtalan volt akkor az élete! Az egyetlen gondja az volt, hogy a nagy hírű Gundel étterem pincérinasaként mindent úgy csináljon, ahogy azt megkövetelik tőle. Iparkodott eleget tenni minden rá bízott feladatnak, sürgött-forgott az elegáns étterem asztalai között, előzékeny és kedves volt a vendégekkel. Tudta jól: a vendéglátóiparban a legfontosabb az előzékenység. Verseny folyik a vendégek kegyeiért, és ő ebben is jeleskedni akart. Mindenütt ott volt, ahol éppen szükség volt rá: a konyhában, a söntésben, a vendégek között. Valami hihetetlen ördögösséggel egyensúlyozta a poharakat, súlyos korsókat a fémtálcán, de hasonlóan ügyesen bánt az ételkülönlegességekkel megrakott porcelán tányérokkal és ezüst evőeszközökkel. A legnagyobb körültekintéssel terítette meg az asztalt egyetlen szempillantás alatt, és legalább ilyen ügyesen takarította is le azt a vendégek távozása után. Egyszóval kiváló pincér vált belőle.

A negyvenkét éves, igen megnyerő külsejű fiatalember most már tudja, hogy református létére ő itt eleinte „idegen”-nek számított, ezért nem nyitotta rá hetekig egy árva lélek sem a vendéglő ajtaját. De ma már másként állnak a dolgok. A falu népe jól ismeri őt, talán túlságosan is jól. A falubeli gyerekek is számolják a napokat, várják azt az egyet, amelyik havi rendszerességgel megismétlődik. Ilyenkor István, aki vendéglős létére – párját ritkítva – soha egyetlen pohárka alkoholt sem ivott, bement Szabadkára, s ott a jó hírű Bárány étteremben a sárga földig leitta magát. Két fiákert fogadott, és a szabadkai Ruff cukorgyár több kilónyi édességével, valamint a nótáit órákon át húzó zenészekkel tért haza Nagyfényre. A falu apraja már messziről meghallotta a zenészt, és Istvánt a háza előtt várta, tudván, hogy az édesség most szétosztásra kerül. Örzse, István felesége pedig nagyvonalúan kifizette a zenészeket és a fiákereseket, majd férjét ágyba dugva hagyta, hogy kialudja magát. Megértő asszony volt, aki pontosan tudta, hogy férje – eme kis hibájától eltekintve – kedves, szorgalmas és becsületes ember.

Felvillannak előtte első próbálkozásai annak irányába, hogy elnyerje a falu népének rokonszenvét. Bár tudta jól, hogy itt csak a férfiak isznak alkoholt, mégpedig kizárólag bort, az asszonyok pedig kútvizet, ő rászoktatta őket az aranybarna sörre. Még most is elmosolyodik, amikor felidézi a napot, amikor először kihirdette, hogy ezentúl minden vásár-

nap délután tormás virslire várja a falubelieket, kivétel nélkül, férfiakat és nőket – a saját otthonába. Persze a potya virsli jó családoknak bizonyult. Az udvaron levő terebélyes körtefa törzséhez erősített hosszú deszkaasztal körül egymást váltották a falubeliek, közben bőségesen fogyasztva az étek mellé az általa kínált habzó sörből. Ez utóbbit a vendéglős kellőképpen felszámította,



Lengyel István a családjával

ily módon jelentős haszonra tett szert. Leleményessége nem ismert határt. A tölcseres hangszórójú rádióból szólt a zene, az asztal közepére pedig lépes mézzel megtöltött vándling került – a gyerekek legnagyobb örömére. Istvánnak a kert végében harminc kasból álló méhészete volt, onnan a finom méz. És mert a gazda igencsak szerette a gyerekeket, még a mézpergetés tudományát is megmutatta a kíváncsiskodó lurkóknak.

Az utolsó nap

1944. Október közepe. A szokatlanul enyhe idő még tartja magát. Szinte szikrázóan süt a nap, mintha nem a tél, hanem a tavasz közelegne. Ilyenkor még jócskán akad munka a földeken, a gyümölcsösökben. István éppen a földjükön dolgozik, amikor egyik falubeli fiatalember kerékpáron hozzá siet. „István bácsi! Azt üzenték, hogy azonnal menjen be Szabadkára, valamilyen ügyben vallomást kell tennie. Nem értette, miről lehet szó, de eleget tett a felszólításnak. Szabadkán a Sárga Házban kellett jelentkeznie. Elköszönt a családjától, mondván, csak néhány órára megy el, estére már itthon is lesz. De nem így történt. Soha nem látta többé a családját, mint ahogy egyetlen férfit sem az utcából, akiket szintén azon a napon rendelték be kihallgatásra a Sárga Házba. Ott tartották őket fogva, félholtra kínozva, étlen-szomjan. István családját napokon át kért bebocsátást hozzá, mindhiába. Egy alkalommal Örzse néni válthatott vele néhány szót, amikor véletlenül meglátta őt a pinceablakban. István elmondta: azzal gyanúsítják, hogy a szerbek ellen cselekedett. Arra kérte nejét, hogy otthon, a faluban gyűjtsön aláírásokat a nagyfényi szerbektől, hogy igazolni tudja, soha nem ártott egyikőjüknek sem, sőt a partizánok ellen sem cselekedett semmit, és egyetlen pártnak vagy gyülekezetnek sem volt a tagja. Örzse néni másnap visszatért az aláírásokat tartalmazó listával, de a férjét – a többi falubelivel együtt – már nem találta a Sárga Házban. Mind odavesztek. Kit ott helyben, az épület pincéjében vertek halálra, kit október 28-án a Zentai úti temetőben végeztek ki.

A nevét időközben sikerült tisztára mosni, a családját rehabilitálták. A szerb állam elismerte, hogy István soha nem ártott az államhatalmi szerveknek, és mindazok a vádak, amelyekkel őt illették, megalapozatlanok.



A seregben



Szabadkai utcakép - jobbra a Magyar Állami Hitelbank épülete (1930-as évek)